

В. Г. Короленка; викладач педагогіки Красноградського педагогічного коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Наукові інтереси: підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання засобів педагогічної бібліотерапії у професійній діяльності.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR
ZAICHKO Antonina Serhiivna – a Graduate

Student of I. A. Ziazun Department of Pedagogical mastery and management of Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University; a Pedagogics Teacher Krasnohrad College of Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council.

Circle of scientific interests: The preparation of future teachers of primary education for the use of bibliotherapeutic means in their professional activity.

Дата надходження рукопису 09. 12. 2017 р.
Рецензент – д.п.н. професор О. С. Радул.

УДК:378.013+784

МЕН Сіан – аспірант кафедри музичного мистецтва і хореографії ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
 e-mail: pednauk@ukr.net

**ХУДОЖНЬО-КОМУНІКАТИВНИЙ ДОСВІД МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВОКАЛУ:
 КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Інтеграція України в європейський соціально-культурний простір передбачає актуалізацію комунікативної освітньої парадигми. Комунікація передбачає процес передачі та сприйняття інформації в умовах міжособистісного та масового спілкування. Атрибутами передачі інформації професійного змісту є мова, символи, знаки.

У сфері музичного мистецтва комунікація набуває особливих, специфічних рис, оскільки музична мова є невербальною, при цьому художня інформація є обов'язковим засобом художньо-комунікативних процесів, сприймається не тільки через розуміння, а й через переживання. Акт художньої комунікації передбачає отримання, розуміння та інтерпретацію художньої інформації (музичного твору) від композитора виконавцем, сприйняття інформації слухачем, власну активність твору, що об'єднує його учасників. Відтак, процес виконання музичного твору є комунікацією між слухачами, виконавцем-інтерпретатором та музичним твором, який він представляє. У педагогіці мистецтва також важливу роль відіграє вчитель / викладач, який виступає опосередкованим комунікатором між композитором, виконавцем та слухачами / учнями / студентами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що категорія «досвід» є предметом дослідження науковців у сфері мистецької освіти, серед яких – Т. Грінченко, Т. Завадська, Г. Карась, О. Мельник, В. Орлов, О. Олексюк, Н. Попович, О. Реброва, Т. Скорик,

О. Хлебнікова, О. Шевнюк, О. Щолокова та ін. У розвідках вище зазначених авторів розкривається сутність та структура понять «професійно-особистісний досвід», «естетичний досвід», «музичний досвід» тощо. Актуальними є також проблеми формування музично-естетичного досвіду молодших школярів (Т. Завадська), особистісного досвіду старшокласників (Г. Коссак), естетичного досвіду школярів у фольклорних колективах (Г. Карась), морально-естетичного досвіду студентів (О. Олексюк), художньо-естетичного досвіду майбутніх вчителів (О. Шевнюк), художньо-ментального досвіду (О. Реброва), досвіду художньо-педагогічного спілкування (І. Сипченко). Специфіці музичного спілкування присвячено праці таких дослідників, як М. Каган, Л. Опарик, О. Рудницька, А. Сохор.

Художньо-комунікативний досвід майбутніх викладачів вокалу розглядається в окремих працях У Хуймін, де декларується наявність такого досвіду у студентів, але не конкретизується його специфіка в аспекті професійної, зокрема вокально-педагогічної діяльності.

Мета статті – здійснити категоріальний аналіз поняття «художньо-комунікативний досвід майбутніх викладачів вокалу» та уточнити його визначення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу, на наш погляд, доцільно розпочати загальним аналізом феномена «досвід», який є одним із ключових понять у філософії,

психології, педагогії, мистецтвознавстві.

В енциклопедичному словнику поняття «досвід» визначається як сукупність знань і навичок, набутих на основі спостережень і переживань, які відображаються в раціональному, чуттєвому і практичному видах досвіду.

Досвід і його поняттєве вираження у філософії, пов'язано з проблемою здатності філософії осмислити структури безпосередності й очевидності чуттєво даного на характер взаємовідношень суб'єкта й об'єкта. Проблема досвіду й пов'язані з ним питання супроводжують поступ філософії у формі питання про джерела пізнання. До того ж, проблематику досвіду пов'язують з питанням про місце людини у світі, її взаємини із середовищем, а також взаємовідношення культури і природи [7].

У філософському словнику термін «досвід» тлумачиться як зміст (теоретичний або чуттєвий), який суб'єкт знаходить у собі і поділяє на три рівні – фізичний, психічний і містичний. Досвід – це: 1) філософська категорія, яка фіксує цілісність та універсальність людської діяльності як єдності знання, навички, почуття, волі та характеризує механізм соціального, історичного, культурного спадкоємництва; 2) гносеологічна категорія, що фіксує єдність чуттєво-емпіричної діяльності.

Сучасна філософська оцінка досвіду (зокрема зосередження уваги на комунікативній, контрфактичній та мовленнєвій активності, усунення логоцентричного суб'єкта досвіду з центру уваги філософії), на думку М. Мінакова [7] є реакцією на обмеженість філософського поняття досвіду визначеного історичним та фактичним вимірами досвіду, характерними для XIX-XX ст. За часів незалежності України з'явилися дослідження філософів та істориків філософії (Є. Бистрицький, А. Богачов, Ю. Кушаков, В. Лук'янець, А. Лой, М. Савельєва, В. Чуйков та ін.), в яких розглядаються проблеми, дотичні до історії поняття досвіду, прослідковується еволюція зазначеного феномену як єдиного процесу.

У психології феномен досвіду досліджується як:

– сукупність знань, умінь, навичок та відносин (Л. Виготський, В. Мясіщев, К. Платонов, О. Толстих та ін.);

– здатність людини сприймати, інтерпретувати та оцінювати дійсність на основі певним чином організованої системи особистісних конструктів (Дж. Келлі, М. Холодна та ін.);

– здатність суб'єкта до вибудови власного буття, тобто суб'єктивної задіяності у життєву ситуацію (Б. Ананьєв, А. Брушлінський,

К. Абульханова-Славська, Є. Ісаєв, А. Леонт'єв, В. Петровський, С. Рубінштейн, В. Слободчиков та ін.);

– джерело інформації про людину. Подання людині психологічної допомоги можливе через звернення до її дитячого досвіду (А. Адлер, А. Ассаджіолі, М. Клайн, Ф. Перлз, З. Фрейд, К. Юнг та ін.);

– операціональні структури, які формуються людиною під впливом алгоритму діяльності, що ним виконується. Ці структури можна поєднати в групи та описувати через часові, рухові та просторові характеристики (Ю. Артем'єва);

– через аналіз смислів явищ, подій та їхню репрезентація у свідомості суб'єкта. Увага зосереджується на цілісній ситуації людського буття, способах переживання особистістю різних видів суб'єктивного досвіду (В. Занков, К. Левін, Г. Томе та ін.);

– вроджений досвід, що передається індивіду генетично і розвивається у процесі його активності, у взаємодії біологічних і соціальних чинників протягом усього життя (О. Толстих, Є. Нікітін, О. Лактіонов).

У психологічній літературі розрізняють рівень суб'єктивного досвіду як структуровані наслідки діяльності, які передують психічному акту, що реалізується у даний момент. Тобто структури, які організують та зберігають історію індивідуальних діяльності. У суб'єктивному досвіді відображаються для суб'єкта всі події в його житті, усі його безпосередні переживання. Цей досвід визначає індивідуальні особливості світосприйняття [2]. Суб'єктивний досвід також визначається як певна система інтерпретації, яка спрямовує осягнення суб'єктом реальності, дозволяє прогнозувати майбутнє і через пізнавальну сферу детермінує його поведінку [11].

Отже, аналіз психологічних досліджень свідчить про те, що саме досвід визначає все те, що переживає й оцінює людина як особистісно значуще для неї у процесі взаємодії з навколишнім середовищем. Таким чином, досвід є умовою й результатом активності особистості як суб'єкта свого розвитку, бо досвід є визначальною умовою індивідуальної життєвої траєкторії особистості, у досвіді накопичуються суб'єктивно значущі для людини здобутки.

Результатом людської діяльності у всіх сферах, зокрема й мистецької, є естетичний досвід. Учені в галузі естетики (М. Каган, А. Натєв, Л. Столович) визначають естетичний досвід як цілісне особистісне утворення в результаті естетичної діяльності людини, як зумовлюючий чинник універсального ціннісного ставлення до буття.

У концепції І. Зязюна [5] естетичний

досвід це – специфічний, емоційно-почуттєвий досвід людини, який за допомогою потреб, мотивів, установок тощо зумовлює ставлення людини до явищ об'єктивного світу та їхню оцінювання в парадигмі: позитивне – негативне.

Порівнюючи поняття естетичного та художнього досвіду, зазначимо, що естетичний досвід ширший за художній, бо є результатом будь-якої людської діяльності, зокрема й художньої. Естетичне – це сфера естетичних ставлень до світу, воно притаманне природі, суспільству, людині, продуктам її діяльності, зокрема й мистецтву. Художнє – існує у сфері мистецтва, у процесах його творення та споживання, визначає сферу художніх відносин та художньої культури. Відтак, художній досвід – це особливий вид естетичного досвіду, результат художньої діяльності як діяльності естетично нової якості. Структуру художнього досвіду визначає наявність особистісного інформаційного фонду, який охоплює: художньо-теоретичні, художньо-історичні і художньо-критичні знання, набір зорових і слухових асоціацій та почуття, які відображаються у певних емоційних реакціях і станах. Відтак, художній досвід – це результат спрямування особистості на структурно організований штучний естетичний об'єкт – художній твір.

Мистецтво є засобом матеріалізації досвіду людства в художньо-образній формі, дієвим фактором багатогранного й цілісного розвитку індивіда. Але вміння особистості знаходити й привласнювати необхідний їй суспільний досвід, втілений у різних видах мистецтва, неможливе без формування художньо-комунікативного досвіду.

На нашу думку, формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу зумовлюється процесами художньої комунікації, які передбачають урахування специфіки музичної мови (поєднання звуків) та музичного мовлення (інтонації), особливостями сприйняття художньої інформації, специфікою комунікативних впливів в залежності від різновиду музичної діяльності, а саме виконання музики або її сприйняття.

У мистецькій педагогіці актуальними є праці, які розкривають різні аспекти досвіду художньої комунікації майбутніх фахівців мистецького профілю. Особистісний досвід спілкування майбутніх учителів з *мистецтвом* дослідила О. Рудницька, яка тлумачить це поняття у двох ракурсах: у вузькому розумінні – це готовність студентів до досягнення конкретного твору, а в широкому – це загальний рівень художньо-естетичного розвитку особи, засвоєння нею

закономірностей художнього мислення. Комунікативність процесу художнього спілкування за О. Рудницькою здійснюється переважно у сприйнятті й інтерпретації музики.

Л. Опарик [10] досліджує комунікативний аспект музично-виконавського висловлювання, феноменологію музичного спілкування крізь призму актуального буття музичного твору як інтонаційну взаємодію між композиторами, виконавцями та слухачами, як інтерпретаційну жанрово-стильову систему.

Таким чином, категоріальний аналіз поняття «художньо-комунікативний досвід майбутніх викладачів вокалу» дав змогу уточнити його визначення. Це процес та результат опосередкованого спілкування з мистецтвом, а саме через вокальний твір (у процесі роботи над ним) з учасниками його створення, композитором, поетом, виконавцями, який набуває рис голографічної проекції художньої комунікації, а також спілкування зі слухачами чи студентами/учнями з приводу творів мистецтва, що набуває лінійної діалогової міжособистісної проекції.

Голографічна проекція більш складна, оскільки сторона спілкування, представлена вокальним твором, не має активно діючого учасника спілкування. Натомість у лінійній діалоговій проекції сторони спілкування достатньо активні, але спілкування більш поверхове, хоча теж потребує ґрунтовних дослідницьких дій, аналітичної роботи тощо. Обидві проекції стимулюють процес художньої комунікації, а відтак й формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. У статті розглянуто поняття «художньо-комунікативний досвід майбутніх викладачів вокалу» та здійснено його категоріальний аналіз. На основі аналізу уточнено визначення означеного поняття. Це процес та результат опосередкованого спілкування з мистецтвом, а саме через вокальний твір (у процесі роботи над ним) з учасниками його створення, композитором, поетом, виконавцями, який набуває рис голографічної проекції художньої комунікації, а також спілкування зі слухачами чи студентами/учнями з приводу творів мистецтва, що набуває лінійної діалогової міжособистісної проекції.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Боров Ю. Б. Эстетика / Юрий Борисович Боров – 3-е изд. – М.: Политиздат, 1981. – 399 с.
2. Воротыло Н. В., Особенности субъективного опыта переживания личностного кризиса старшими подростками: автореф. дисс.

канд. психол. наук: спец. 19.00.01 – «Общая психология, психология личности, история психологии (психологические науки)» / Наталья Викторовна Воротыло. – М., 2009. – 31 с.

3. Воспитание индивидуальности: учеб.-метод. пособие / [под ред. Е. Н. Степанова]. – М.: ТЦ Сфера, 2005. – 224 с.

4. Гребенюк О. С. Педагогика индивидуальности: учеб. пособие / О. С. Гребенюк. – Калининград, 1995. – 561 с.

5. Зязюн І. А. Естетичний досвід особи: формування і сфери вияву / Іван Андрійович Зязюн. – К.: Вища школа. Видавництво при Київ. Ун-ті, 1976. – 174 с.

6. Каган М. С. Философская теория ценности / Моисей Самойлович Каган. – СПб.: ТОО ТК «Петрополис», 1997. – 205 с.

7. Мінаков М. А. Досвід і філософія: еволюція поняття досвіду в західній філософії XIX – XX століть: автореф. дис. ... д-ра філософ. наук: спец. 09.00.05 «Історія філософії» / Михайло Анатолійович Мінаков. – К., 2007. – 32 с.

8. Мочалова И. Н. Философия ранней Академии / Ирина Николаевна Мочалова. – СПб., 2007. – 144 с.

9. Натев А. Искусство и общество / А. Натев. – М.: Прогресс. – 1966. – 320 с

10. Опарик Л. М. Комунікативний аспект музично-виконавського висловлювання: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: спец. 17.00.03 – «Музичне мистецтво» / Лариса Миколаївна Опарик. – Львів, 2007. – 19 с.

REFERENCES

1. Borev, YU. B. (1981). *Estetika*. [Aesthetics]. Moscow.

2. Vorotylo, N. V. (2009). *Osobennosti sub'yektivnogo opyta perezhivaniya lichnostnogo krizisa starshimi podrostkami*. [Features of the subjective experience of experiencing a personal crisis by older adolescents]. Moscow.

3. *Vospitaniye individual'nosti* (2005). [Education of individuality: the teaching method]. Moscow.

4. Grebenyuk, O. S. (1995). *Pedagogika individual'nosti*. [Pedagogy of Individuality]. Kaliningrad.

5. Zyazyun, I. A. (1976). *Estetychnyy dosvid osoby: formuvannya i sfery vyavu* [Aesthetic person's experience: formation and spheres of expression]. Kyiv.

6. Kagan, M. S. (1997). *Filosofskaya teoriya tsennosti*. [Philosophical theory of value]. Sankt-Peterburg.

7. Minakov, M. A. (2007). *Dosvid i filozofiya : evolyutsiya ponyattya dosvidu v zachidniy filozofiyi XIX – XX stolit'*. [Experience and Philosophy: Evolution of the concept of experience in the Western philosophy of the XIX – XX centuries]. Kyiv.

8. Mochalova, I. N. (2007). *Filozofiya ranney Akademii*. [Philosophy of the Early Academy]. Sankt-Peterburg.

9. Natev, A. (1966). *Iskusstvo i obshchestvo*. [Art and Society]. Moscow.

10. Oparyk, L. M. (2007). *Komunikativnyy aspekt muzychno-vikonavs'koho vyslovlyuvannya*. [The communicative aspect of musical-performing statement]. L'viv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

МЕН Сіан – аспірант кафедри музичного мистецтва і хореографії ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Наукові інтереси: фахова підготовка майбутніх викладачів вокалу у педагогічних університетах, художньо-комунікативний досвід майбутніх викладачів вокалу.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

MAINE Cian – Post-Graduate Student of the Chair of Musical Art and Choreography of the DZ «Southern Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky».

Circle of scientific interests: vocational training of future vocal teachers in pedagogical universities, artistic and communicative experience of future vocal teachers.

Дата надходження рукопису 28. 12. 2017 р.
Рецензент – д.п.н. професор А. М. Растрюгіна.

УДК: 378.064.2:78.071.2

ЛАЙ Сяоцян – аспірантка Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.
e-mail: pednauk@ukr.net

КОМПОНЕНТНО-СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ КУЛЬТУРИ МІЖСОБИСТІСНОЇ ТВОРЧОЇ ВЗАЄМОДІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Основним завданням забезпечення процесу виховання у сучасній системі вищої мистецької освіти є формування

культури студентства, соціально-активної, ментально і духовно-зорієнтованої особистості майбутнього професіонала. Нові вимоги потребують і нових підходів до забезпечення